

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 341

Gospodarka i przestrzeń

Redaktorzy naukowi
Stanisław Korenik
Niki Derlukiewicz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-457-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Dariusz Głuszczyk: Ekonomiczne bariery działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski a Krajowy Fundusz Kapitałowy	11
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Biogospodarka a zarządzanie marketingowe w wybranych jednostkach samorządu terytorialnego	23
Piotr Hajduga: Rewitalizacja przestrzeni śródmiejskiej na przykładzie Świdnicy – wybrane aspekty	37
Amelia Kin: Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwach MŚP a kryzys finansowy	54
Beata Kisielewicz: Rozwój społeczno-ekonomiczny Polski Wschodniej – wybrane aspekty	62
Dorota Korenik: Formy oddziaływania samorządu terytorialnego na regionalny sektor finansowy	72
Aleksandra Koźlak: Ocena dostępności transportowej ośrodków wiedzy i innowacji w Polsce	83
Agnieszka Krześ: Budżet obywatelski jako inicjatywa wspierająca postawę społeczeństwa obywatelskiego	93
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: Rola Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) w budowaniu kapitału społecznego wsi	104
Florian Kuźnik: Polityka miejska regionu przemysłowego	120
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Społeczne determinanty rozwoju przygranicznych obszarów wiejskich w południowo-zachodniej Polsce	136
Andrzej Luczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalizacja gospodarki a przekształcenia sektora lokalnego – wybrane problemy.....	146
Magdalena Łyszkiewicz: Audyt zgodności opracowania wieloletniej prognozy finansowej gminy z wymogami ustawy o finansach publicznych ...	158
Marian Maciejuk: Pomoc publiczna przedsiębiorcom w Polsce w okresie kryzysu.....	171
Katarzyna Miszczak: Kapitał społeczny, ludzki i kreatywny w rozwoju gospodarczym	182
Monika Musiał-Malago: Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach na przykładzie miasta Krakowa	199
Mirosława Marzena Nowak: Miejsce spółdzielni mleczarskich w rozwoju regionalnym: przypadek województwo łódzkie, Polska	213

Monika Paradowska: Innowacje jako determinanta zrównoważonego rozwoju transportu w miastach.....	223
Andrzej Raczyk: Internacjonalizacja działalności podmiotów gospodarczych na przykładzie pogranicza polsko-niemieckiego	236
Małgorzata Rogowska: Jakość przestrzeni publicznej w rozwoju aglomeracji miejskich.....	245
Karolina Rosomacha: Wpływ wiedzy i innowacji na rozwój regionów w Republice Czeskiej	254
Dorota Rynio: Dylematy polityki regionalnej w nowym okresie programowania w UE	263
Alicja Słodczyk: Przemiany Warszawy na tle modelu miasta postmodernistycznego	274
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: Rola kapitału społecznego w rozwoju obszarów przygranicznych południowo-zachodniej Polski.....	285
Monika Szymura: Ochrona prawnoautorska w gospodarce opartej na wiedzy	294
Eugeniusz Wojciechowski: Ekonomiczny wymiar administracji publicznej .	304
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Rozwój województw Polski Południowej z uwzględnieniem metropolii	315

Summaries

Dariusz Głuszczyk: Economic barriers to innovation activity of enterprises in the regions of Poland vs. Polish National Capital Fund.....	22
Hanna Godlewska-Majkowska, Agnieszka Komor: Bio-economy and marketing management in selected local government units	36
Piotr Hajduga: Revitalisation of downtown space on example of Świdnica – chosen aspects.....	53
Amelia Kin: Risk management in SMEs and the financial crisis.....	61
Beata Kisielewicz: Socio-economic development of Eastern Poland – chosen aspects.....	71
Dorota Korenik: Forms of influence of regional government on the regional financial sector	82
Aleksandra Koźlak: Assessment of transport accessibility to centres of knowledge and innovation in Poland.....	92
Agnieszka Krześ: Participatory budgeting as an initiative supporting the attitude of civil society.....	103
Barbara Kutkowska, Tomasz Pilawka: The role of National Network of Rural Areas (NNRA) in the creation of social capital of rural areas	119
Florian Kuźnik: Urban policy in a post-industrial region	133
Henryk Łabędzki, Mirosław Struś: Social determinants of rural border areas development in south western part of Poland.....	145

Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Globalization of economy and transformation of the local sector – selected problems	157
Magdalena Łyszkiewicz: Auditing the conformity of multi-year financial outlooks of a community with the public finance act	170
Marian Maciejuk: Public aid for entrepreneurs in Poland in the recession period	181
Katarzyna Miszczak: Social capital, human capital and creative capital in economic development	198
Monika Musiał-Malago: The stage of spatial planning in municipalities on the example of the city of Krakow	212
Mirosława Marzena Nowak: Place of dairy cooperatives in the regional development: case of Lodz Voivodeship, Poland	222
Monika Paradowska: Innovations as a determinant of sustainable urban transport development	235
Andrzej Raczyk: Internationalization of enterprises – Polish-German borderland case study	244
Małgorzata Rogowska: The quality of public space in agglomeration	253
Karolina Rosomacha: The impact of knowledge and innovation on the development of regions in the Czech Republic	262
Dorota Rynio: Dilemmas of regional policy in a new programming period of the EU	273
Alicja Słodczyk: Changes of Warsaw on a background of postmodern city ...	284
Mirosław Struś, Henryk Łabędzki: The role of social capital in the development of border areas of south-western Poland	293
Monika Szymura: Protection of authors' rights in knowledge-based market economy	303
Eugeniusz Wojciechowski: Economic dimension of public administration ...	314
Alicja Zakrzewska-Póltorak: Development of voivodeships of southern Poland with reference to the metropolises	326

Monika Szymura

Politechnika Opolska

OCHRONA PRAWNOAUTORSKA W GOSPODARCE OPARTEJ NA WIEDZY

Streszczenie: Kształtowanie gospodarki opartej na wiedzy, nowoczesnej i innowacyjnej, a tym samym bardziej konkurencyjnej to główny cel gospodarki rynkowej. Konkurencja oparta na zasobach materialnych wypierana jest sukcesywnie przez rywalizację opartą na zasobach niematerialnych (ludziach, wiedzy, technologiach). Kapitał intelektualny stanowi najcenniejszy składnik przedsiębiorstwa, umożliwia jego ciągły rozwój i wpływa na konkurencyjność. Świadome korzystanie z regulacji prawa ochrony własności intelektualnej ma istotny wpływ na racjonalny rozwój innowacji oraz przekłada się na skuteczne wdrażanie nowych idei, w szczególności na polu działalności gospodarczej¹. To z kolei może doprowadzić do wzrostu gospodarczego i skutkować podniesieniem poziomu konkurencyjności polskich przedsiębiorców nie tylko w ramach wewnątrz krajowych, ale także na obszarze UE.

Słowa kluczowe: kapitał intelektualny, własność intelektualna, utwór, ochrona prawnoautorska.

DOI: 10.15611/pn.2014.341.25

1. Wstęp

W modelu gospodarki opartej na wiedzy istotną rolę odgrywają dobra niematerialne. Zarządzanie i obrót prawami wyłącznymi do tych dóbr prowadzi do wymiernych korzyści finansowych. Wiedza, a w szczególności jej implementacja i wpływ na rozwój przedsiębiorczości, stała się jednym z czynników, któremu poświęca się wiele uwagi zarówno w doktrynie, jak i w praktyce prawa, zarządzania czy ekonomii. To kapitał intelektualny stanowi najcenniejszy składnik przedsiębiorstwa, bo to właśnie on umożliwia jego ciągły rozwój i decyduje o konkurencyjności przedsiębiorstwa. Rozwój gospodarki dyktowany jest jej potencjałem intelektualnym i osiągnięciami nauki. Sama wiedza jest ściśle powiązana z kapitałem ludzkim, gdyż to właśnie

¹ A. Matczewski (red.), *Zarządzanie własnością intelektualną w przedsiębiorstwie – regulaminy korzystania z wyników prac intelektualnych powstałych w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 2.

efektem pracy człowieka są wszelkiego rodzaju odkrycia czy innowacje. Proces wdrażania innowacji, czyli innowacyjność, jest podstawowym przedmiotem zainteresowania współczesnych gospodarek. Zasadniczą kwestią jest należyta ochrona własności intelektualnej.

Na terenie Polski działa wiele instytucji wspomagających rozwój kreatywności. Wśród nich wymienić można patronat, publiczne środki pod postacią subsydiów czy grantów, zamówienia i prawa własności. Innowacyjność w Polsce wspierają również liczne instytucje, m.in.: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), Krajowa Agencja Poszanowania Energii, Instytut Wzornictwa Przemysłowego (IWP), Urząd Patentowy RP, centra badawczo-rozwojowe, agencje rozwoju regionalnego². Niestety, poziom wiedzy wśród przedsiębiorców w zakresie regulacji prawnych z zakresu ochrony własności intelektualnej wciąż zdaje się niewystarczający.

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi przynajmniej na podstawowe pytania związane z ochroną prawnoautorską. W tym celu przedstawiona zostanie analiza pojęcia przedmiotu własności intelektualnej oraz rodzajów dzieł, które objęte są ochroną prawnoautorską. W dalszej kolejności omówione zostaną zasady i zakres ochrony prawnoautorskiej. Świadome korzystanie z regulacji prawa ochrony własności intelektualnej ma istotny wpływ na racjonalny rozwój innowacji oraz przekłada się na skuteczne wdrażanie nowych idei, w szczególności na polu działalności gospodarczej³. To z kolei może doprowadzić do wzrostu gospodarczego i skutkować podniesieniem poziomu konkurencyjności polskich przedsiębiorców. Dlatego popularyzowanie wiedzy w tym zakresie odgrywa duże znaczenie.

2. Własność intelektualna przedmiotem ochrony prawnej

Za własność intelektualną przyjmuje się posiadające charakter niematerialny wytwory ludzkiego umysłu. Przedmiotu własności intelektualnej nie można postrzegać zmysłami, one jedynie mogą się przyczynić do jego lepszego zrozumienia, ale samo poznanie ma charakter rozumowy, właśnie intelektualny⁴. Dlatego przedmiotem ochrony jest dobro niematerialne (własność intelektualna), a nie jej przejaw, za jaki uznać należy materialne nośniki formy czy treści utworu. Wśród dóbr intelektualnych (przedmiotów własności intelektualnej) w szczególności wymienić należy przedmioty autorskich praw wyłącznych, takie jak utwory i prawa pokrewne, nie wymagające indywidualnego lub artystycznego charakteru wynalazki, znaki towarowe i przemysłowe oraz chronione stany faktyczne, takie jak tajemnica przedsię-

² www.piv.gov.pl.

³ A. Matczewski (red.), wyd. cyt., s. 2.

⁴ T. Sieniow, W. Włodarczyk, *Własność intelektualna w społeczeństwie informacyjnym*, Krajowa Izba Gospodarcza, Warszawa 2009, s. 7.

biorstwa⁵. Przedmiotem ochrony są zawsze bezwzględne prawa podmiotowe twórców lub innych uprawnionych podmiotów (producentów, nadawców, wydawców).

Warto wskazać na podobieństwo praw własności intelektualnej do praw rzeczowych, w tym do prawa własności. Wprawdzie przedmiotami prawa własności są przedmioty o charakterze materialnym, w szczególności rzeczy (ruchomości i nieruchomości), a własność intelektualna odnosi się jedynie do dóbr o charakterze niematerialnym, jednak podkreślić należy występowanie swoistego monopolu podmiotu uprawnionego, który ma miejsce w obu przypadkach. Zgodnie z treścią art. 140 k.c., właściciel może, w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, także pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach właściciel może rozporządzać rzeczą⁶. Zatem zarówno w przypadku własności, jak i własności intelektualnej kontrola nad rzeczą oraz czerpanie ewentualnych korzyści i ponoszenie ciężarów związanych z użytkowaniem przedmiotu ochrony stanowi domenę podmiotu uprawnionego. Korzyści w obu sytuacjach może czerpać także osoba trzecia, tj. najemca lub licencjobiorca.

Pojęcie „własność intelektualna” wprowadzone zostało postanowieniami Konwencji Sztokholmskiej z 1967 r. Przez prawa własności intelektualnej, zgodnie ze stanowiskiem WIPO⁷, rozumieć należy prawa odnoszące się przykładowo do: interpretacji artystów, interpretatorów oraz wykonań artystów wykonawców, fonogramów i dzieł literackich, artystycznych i naukowych, programów radiowych i telewizyjnych, wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej, odkryć naukowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych i usługowych, nazw handlowych i oznaczeń handlowych, ochrony przed nieuczciwą konkurencją⁸. Własność intelektualna obejmuje różnorodne przejawy działalności człowieka. Tradycyjnie dzielimy je na dwie kategorie, a mianowicie własność przemysłową oraz własność autorską. Jednakże wobec faktu szybkich zmian w otaczającej nas rzeczywistości, zakres własności intelektualnej ulega zmianom i dziś obejmuje dobra tradycyjne, np. ochrona patentowa, tajemnica handlowa, prawa autorskie, znaki towarowe i wzory użytkowe, ale i coraz to nowe dobra, takie jak *breeding rights*, *maskwork rights* i *database rights*⁹. Problem ochrony tych dóbr nabrał istotnego znaczenia w ostatnich kilkunastu latach. Zakresem regulacji prawa własności intelektualnej obejmuje się również zasady przeciwdziałania nieuczciwej konkurencji¹⁰.

⁵ R. Golać, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, C.H. Beck, Warszawa 2005, s. 11.

⁶ Art. 140 k.c., DzU 1964 r, nr 16, poz. 93.

⁷ Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization, WIPO) – jedna z 16 organizacji wyspecjalizowanych ONZ, z siedzibą w Genewie.

⁸ www.wipo.int.

⁹ E. Pohulak-Żołędowska, *Znaczenie ochrony praw własności intelektualnej dla współczesnych gospodarek*, [w:] *Kapitał intelektualny i jego ochrona*, red. R. Wiśla, E. Okoń-Horodyńska, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009.

¹⁰ Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, DzU 2003, nr 153, poz. 1503.

Dlatego w dzisiejszych realiach tradycyjny podział regulacji prawnych obejmujących ochronę własności intelektualnej na „prawo własności przemysłowej” i „prawo autorskie” został poszerzony o nowe przedmioty ochrony prawnej.

Stwierdzić należy, iż prawo własności intelektualnej nie jest samodzielną gałęzią prawa. Ma ono charakter kompleksowy i składa się z różnorodnych norm prawnych. Na regulacje prawa własności intelektualnej składają się zarówno normy prawa prywatnego (chroniące interesy jednostek), jak i normy prawa publicznego (chroniące interes państwowy i społeczny), w tym normy karne czy administracyjne¹¹.

O wzroście znaczenia prawa własności intelektualnej dla gospodarki świadczy zainteresowanie tym tematem na arenie międzynarodowej. Wśród międzynarodowych źródeł prawa wymienić należy: Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (tzw. Porozumienie TRIPS)¹², Konwencję Paryską o ochronie własności z dnia 20 marca 1883 r.¹³, Konwencję o udzielaniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim) z dnia 5 października 1973 r.¹⁴, Rozporządzenie Rady z dnia 20 grudnia 1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego¹⁵, Konwencję Berneńską o ochronie dzieł literackich i artystycznych zawartą w Bernie 9 września 1886 r.¹⁶

Prawa własności intelektualnej stanowią ważny element rozwoju gospodarki, a ujednoczenie ochrony prawnej w omawianym zakresie winno gwarantować ich kompleksową ochronę, promować kreatywność i innowacyjność. W tym przedmiocie istotną rolę odgrywa Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, który formułuje strategię utworzenia jednolitego rynku w obszarze własności intelektualnej¹⁷. Celem jest utworzenie spójnego systemu, który jest gotów sprostać wymagom nowoczesnej gospodarki, przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiedniego wynagrodzenia za wysiłek twórczy, i który stworzy grunt dla rozwoju innowacji w UE¹⁸. Wśród unijnych aktów prawnych regulujących ochronę własności intelektualnej warto nadto wymienić dyrektywę w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, której postanowienia pozwalają podmiotom praw autorskich dochodzić przysługujących im praw własności intelektualnej¹⁹. W obszarze polskich

¹¹ T. Sieniow, W. Włodarczyk, wyd. cyt., s. 7.

¹² DzU 1996, nr 32, poz. 143.

¹³ DzU 1975, nr 9, poz. 51.

¹⁴ DzU 2004, nr 79, poz. 737.

¹⁵ DzU UE L 1994, nr 40, poz. 94.

¹⁶ Załącznik do DzU 1990, nr 82, poz. 474.

¹⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Jednolity rynek w obszarze praw własności intelektualnej – Wspieranie kreatywności i innowacji celem zapewnienia wzrostu gospodarczego, atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokiej jakości produktów i usług w Europie*, KOM(2011)287.

¹⁸ M. Szymura, *Ochrona praw własności intelektualnej w przedsiębiorstwie*, [w:] *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, Wybrane aspekty zarządzania organizacją*, red. F. Sitkiewicz, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi, nr VIII, Łódź 2012, s. 213.

¹⁹ Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, DzU UE L 2004, nr 157, poz. 45.

uregulowań najważniejszą rolę odgrywają postanowienia ustawy prawo własności przemysłowej z dnia 30 czerwca 2000 r.²⁰ i ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.²¹

3. Pojęcie i zakres ochrony prawnoautorskiej

Prawo autorskie stanowi część prawa własności intelektualnej obejmującą normy regulujące ochronę twórców i utworów oraz przedmioty i podmioty praw pokrewnych. Przez utwór rozumieć należy rezultat twórczej pracy człowieka, o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia, czy sposobu wyrażenia²². Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia, a spod ochrony przepisów ustawy wyłączono idee, pomysły, procedury czy odkrycia naukowe itp.²³ Wśród przedmiotów ochrony prawnoautorskiej ustawa wymienia utwory: wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe), plastyczne, fotograficzne, lutnicze, wzornictwa przemysłowego, architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne, muzyczne i słowno-muzyczne, sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne, pantomimiczne i audiowizualne²⁴. Na uwagę zasługuje fakt, iż katalog ten ma charakter otwarty i nie ogranicza się stosowania przepisów ustawy do rodzajów twórczości w nim wymienionych. Za utwory, zgodnie z orzecznictwem SN, uznać można przykładowo ogłoszenie, katalog, książkę kucharską, instrukcje obsługi lub dokumentację techniczną²⁵. Ochroną prawnoautorską objęto także przedmioty praw pokrewnych (artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram, nadanie, pierwsze wydania, wydanie naukowe i krytyczne).

Prawa autorskie dzielą się na prawa majątkowe (utrwalenie, zwielokrotnienie czy rozpowszechnianie) i osobiste (autorstwo, oznaczenie utworu, integralność formy i treści). Te pierwsze charakteryzuje zbywalność, a co za tym idzie dziedziczność. Prawa osobiste są niezbywalne i nie podlegają dziedziczeniu. Autorskie prawa majątkowe cechuje ograniczenie w czasie. Prawa te zawsze po upływie okresów wskazanych w przepisach ustawy wygasają. Prawa osobiste są nieograniczone w czasie²⁶.

Jak wskazano wyżej, utwór jest dobrem niematerialnym. Ustawa nie wprowadza obowiązku utrwalenia utworu. Ochrona nie jest uzależniona od zapisania utworu na materialnym nośniku, choć w niektórych przypadkach jest to niezbędna przesłanka

²⁰ DzU 2003, nr 119, poz. 1117.

²¹ DzU 2006, nr 90, poz. 631, z późn. zm.

²² Art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, DzU 2006, nr 90, poz. 631, z późn. zm.

²³ Art. 2¹ ustawy o prawie autorskim...

²⁴ Art. 2 ustawy o prawie autorskim...

²⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Zakamycze, Kraków 2005, s. 21.

²⁶ Autorskie prawa majątkowe wygasają w ciągu 70 lat od śmierci twórcy.

do ustalenia. Można stwierdzić, że utrwalenie stanowi kwalifikowaną formę ustalenia. W praktyce nieutralne formy ustalenia utworu należą do rzadkości.

Utwór powinien posiadać twórczy i indywidualny charakter. Konieczne jest jednoczesne występowanie tych przesłanek, dlatego należy je zawsze rozpatrywać we wzajemnym powiązaniu. Wobec faktu, iż oba te określenia nie są zdefiniowane w treści ustawy, pomocne dla ich pełnego zrozumienia jest orzecznictwo sądowe. „Wymaganie przejawu działalności twórczej określa się mianem oryginalności, a wymaganie indywidualnego charakteru – terminem indywidualność, łącznie zaś terminem twórczość”²⁷. Weryfikacja cechy oryginalności następuje poprzez subiektywną ocenę odbiorcy. Utwór stanowi odzwierciedlenie kreacji, jest wynikiem pewnego procesu, właśnie procesu twórczego, i jako efekt końcowy tego procesu winien różnić się od innych, już ustalonych przejawów działalności ludzkiej. Przedmiot praw autorskich winien obejmować nowe, niespotykane wcześniej wartości czy treści, które z kolei stanowią konsekwencję uzdolnienia i możliwości twórczych twórcy²⁸. Warto podkreślić, iż dla objęcia utworu ochroną prawną nie jest wymagane, by w każdym aspekcie czy też fragmencie cechowała go oryginalność. Wystarczy, że tylko część, a nawet jeden z jego elementów składowych ma odpowiedni poziom twórczy. Możliwa jest zatem sytuacja, gdy cały utwór podlega ochronie prawnej, ale niektóre z jego elementów składowych, z uwagi na brak wartości kreatywnej, są z pod niej wyłączone i mogą być wykorzystywane przez osoby trzecie, bez zgody twórcy. Sprecyzowanie indywidualnego charakteru utworu polega na ocenie związku pomiędzy utworem a twórcą. Innymi słowy sprawdza się, czy utwór wykazuje cechy charakterystyczne twórczości danej osoby i tylko od niej może pochodzić.

Dla objęcia utworu ochroną prawną konieczne jest jego uzewnętrznienie, zapoznanie z jego treścią lub formą innych osób niż twórca osób, czyli tzw. ustalenie. W odróżnieniu od anglosaskiego systemu ochrony praw autorskich, tzw. systemu copyright (np. Stany Zjednoczone, Australia), w polskim porządku prawnym nie jest konieczne dopełnienie jakichkolwiek formalności, w szczególności nie jest potrzebna rejestracja utworu czy zgłoszenie faktu wytworzenia odpowiedniemu organowi. Warto zwrócić uwagę, że nie ma wymogu zamieszczania noty o zastrzeżeniu praw czy znaku ©. Cechą charakterystyczną prawa autorskiego jest objęcie ochroną wszelkich uzewnętrznionych przejawów działalności ludzkiej, niezależnie od sposobu ich wyrażenia, wartości, przeznaczenia czy walorów estetycznych.

Specyficznym rodzajem ograniczenia majątkowych praw własności intelektualnych jest instytucja wyczerpania prawa. Dopuszcza się obrót egzemplarzami utworu, np. książki, płyty, po ich wprowadzeniu do obrotu handlowego²⁹.

Twórcy przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie

²⁷ Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., IICKN 1289/00, OSNC 2004, nr 3, poz. 44.

²⁸ R. Golat, wyd. cyt., s. 34.

²⁹ Art. 51 ustawy o prawie autorskim...

z utworu³⁰. Monopol ten ograniczony jest ustawowo przez wprowadzenie licencji dozwolonego użytku publicznego (np. wykorzystanie w celach dydaktycznych i naukowych) lub prywatnego (dozwolony użytek osobisty). Dzięki dozwolonemu użytkowi można, w zakresie limitowanym ustawą, korzystać z utworu bez zgody uprawnionego. Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy. W praktyce podstawowe znaczenie odgrywa dozwolony użytek osobisty. Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego³¹. Dozwolony użytek osobisty wyłączony jest również w przypadku programów komputerowych oraz elektronicznych baz danych, których ochrona ma charakter szczególny. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje krąg osób pozostających w związku osobistym, czyli pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego³².

Wobec faktu, iż ustawa nie definiuje pojęcia użytku osobistego, pojawiają się liczne problemy z jego interpretacją. Nasuwa się pytanie, czy zakresem tej licencji ustawowej obejmować należy także korzystanie z utworu dla celów zawodowych. Uznać należy, że przekroczeniem dozwolonego użytku osobistego będzie takie wykorzystywanie i kopiowanie utworów, które dokonywane jest na wyraźne polecenie organów stojących na czele jednostki organizacyjnej³³. Nie zabrania się wykorzystywania utworów przez samego pracownika, z jego inicjatywy, celem ułatwienia realizacji obowiązków pracowniczych. Wśród licencji dozwolonego użytku publicznego można wymienić cytat, przedruk, licencje dla szkół, bibliotek i ośrodków dokumentacji czy prawo do niezarobkowego korzystania z utworu dla dobra niepełnosprawnych.

4. Zakończenie

Nie budzi wątpliwości, że prawa własności intelektualnej są konieczne, by wspierać powstawanie innowacji. Zasadniczym celem regulacji szeroko pojmowanego prawa własności intelektualnej jest zapewnienie ochrony monopolu podmiotów praw autorskich i praw pokrewnych. Postanowienia ustawowe skupiają się w szczególności na zasadach określania zakresu korzystania z tych praw przez inne podmioty oraz eliminacji ewentualnych naruszeń tych praw w przyszłości. Należyta ochrona tych praw może ograniczyć niebezpieczeństwo ich naruszenia oraz przekać kreatywność ludzką w zasoby o realnej wartości rynkowej.

Przedmioty ochrony prawa autorskiego umysłu są wynikiem twórczego nakładu pracy, talentu, pomysłowości i kreatywności ludzkiej, ale wymagają też wysokich

³⁰ Art. 17 ustawy o prawie autorskim...

³¹ Art. 23 ust. 1 ustawy o prawie autorskim...

³² Art. 23 ust. 2 ustawy o prawie autorskim...

³³ J. Barta, R. Markiewicz, wyd. cyt., s. 72.

nakładów. Wytworzenie utworu wymaga poświęcenia czasu, nakładów finansowych i materialnych. W przypadku wytworzenia ich w ramach organizacji gospodarczej podkreślić należy możliwość ich wykorzystania w procesie wytwarzania kolejnych dóbr i usług. Prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej przez przedsiębiorstwa jest ryzykowne i wymaga nierzadko poważnych inwestycji finansowych. Ochrona dóbr intelektualnych pozwala te koszty ograniczyć. Wynagrodzenie za korzystanie tych dóbr stanowi nierzadko ekwiwalent kosztów ich wytworzenia i stanowi motywację do twórczych działań w przyszłości. Poprzez tego rodzaju zachowania można także skutecznie kontrolować dostęp innych podmiotów do danych wartości, co pomoże utrzymać konkurencyjność poprzez odpowiednie gospodarowanie wszelkimi formami innowacyjności. Ograniczenie ochrony prawnoautorskiej wiązałoby się ze zmniejszeniem możliwości zarobkowania i mogło spowodować zmniejszenie liczby innowacji ze szkodą nie tylko dla gospodarki, ale i ogółu społeczeństwa. Ochrona własności intelektualnej warunkuje przyszłe innowacje. Wyłączenie monopolu autorskiego prawdopodobnie doprowadziłoby do zmniejszenia inwestycji na działalność badawczo-rozwojową przez przedsiębiorstwa.

Wysoka innowacyjność zapewnia wysoką produktywność. Dzięki wysokiemu poziomowi kreatywności nowe produkty są oryginalne i różnią się znacząco od innych funkcjonujących na rynku produktów, a to gwarantuje popyt i powoduje wzrost konkurencyjności tych przedsiębiorców, którzy wdrażają innowacje. Gdyby technologia była nieodpłatnie dostępna dla wszystkich uczestników rynku, spowodowałoby to zbyt dużą konkurencję, a co za tym idzie: brak wystarczających zysków, które mogłyby uzasadnić wysiłek i wkład finansowy innowatora. Argumentuje się również, że zyski wstrzymane przedsiębiorstwa (a więc częściowo również zyski monopolu powstałego w wyniku ochrony prawnoautorskiej) stanowią źródło środków przeznaczonych na inwestycje w działalność badawczo-rozwojową. Oznacza to, że obecnie chronione technologie warunkują powstawanie przyszłych innowacji.

Należyte wykorzystanie zdolności twórczych pracowników przedsiębiorstw skutkować może stałym rozwojem tych organizacji oraz wzmocnieniem ich pozycji gospodarczej. W obecnym czasie zauważyć należy zjawisko zmniejszenia roli zasobów materialnych (budynki, urządzenia i maszyny) w budowaniu wartości firmy. Coraz większe znaczenie ma należyta umiejętność wykorzystywania zasobów niematerialnych, czyli kapitał intelektualny.

Nowe produkty, technologie czy maszyny niemal każdego dnia trafiają na rynek. Wzmoczone procesy twórcze i wykorzystywanie w nich coraz nowocześniejszych technik powodują konieczność zdefiniowania pojęcia i zakresu ochrony stojących za nimi dóbr intelektualnych. Niestety, tak często jak utwory pomagają w rozwoju przedsiębiorstwa, tak niewłaściwie wykorzystywane i chronione potrafią stanowić istotną barierę w czerpaniu korzyści z kreatywności członków organizacji. Dlatego tak ważna jest właściwa ochrona prawnoautorska utworów, a w szerszym zakresie ochrona własności intelektualnej. Należy mieć nadzieję, że regulacje prawne w tej mierze staną się skutecznym narzędziem w walce z piractwem i innymi naruszenia-

mi praw własności intelektualnej, co pomoże przedsiębiorcom osiągnąć oczekiwany postęp technologiczny i pozycję na rynku zarówno lokalnym, jak i globalnym.

Literatura

- Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Zakamycze 2005.
- Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, DzU UE L 2004, nr 157, poz. 45.
- Golał R., *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, C.H. Beck, Warszawa 2005.
- Kodeks cywilny, DzU 1964 r, nr 16, poz. 93.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Jednolity rynek w obszarze praw własności intelektualnej – Wspieranie kreatywności i innowacji celem zapewnienia wzrostu gospodarczego, atrakcyjnych miejsc pracy oraz wysokiej jakości produktów i usług w Europie*, KOM(2011)287.
- Konwencja Berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych zawartą w Bernie 9 września 1886 r., Załącznik do DzU 1990, nr 82, poz. 474.
- Konwencja o udzielaniu patentów europejskich z dnia 5 października 1973 r., DzU 2004, nr 79, poz. 737.
- Konwencja Paryska o ochronie własności z dnia 20 marca 1883 r., DzU 1975, nr 9, poz. 51.
- Malczyk T., Kulas Z., Kozak B., *Wiedza drogą do sukcesu – kreowanie innowacyjności*, Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, Nysa 2011.
- Malczyk T., Kulas Z., Kozak B., *Wiedza drogą do sukcesu – przedsiębiorczość i innowacyjność*, Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, Nysa 2009.
- Matczewski A. (red.), *Zarządzanie własnością intelektualną w przedsiębiorstwie – regulaminy korzystania z wyników prac intelektualnych powstałych w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Nowińska E., Promińska U., du Vall M., *Prawo własności przemysłowej*, Lexis Nexis, Warszawa 2007.
- Pohulak-Żołędowska E., *Znaczenie ochrony praw własności intelektualnej dla współczesnych gospodarek*, [w:] *Kapitał intelektualny i jego ochrona*, red. R. Wisła, E. Okoń-Horodyńska, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009.
- Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, DzU 1996, nr 32, poz. 143.
- Rozporządzenie Rady z dnia 20 grudnia 1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego, DzU UE L 1994, nr 40, poz. 94.
- Sieniów T., Włodarczyk W., *Własność intelektualna w społeczeństwie informacyjnym*, Krajowa Izba Gospodarcza, Warszawa 2009.
- Szymura M., *Ochrona praw własności intelektualnej w przedsiębiorstwie*, [w:] *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, Wybrane aspekty zarządzania organizacją*, red. F. Sitkiewicz, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi, nr VIII, Łódź 2012.
- Szymura M., *Ochrona praw autorskich i pokrewnych jako praw wyłącznych*, [w:] *Kreatywność i innowacje w zarządzaniu organizacjami*, red. A. Pabian, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2010.
- Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych, DzU 2006, nr 90, poz. 631, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, DzU 2003, nr 153, poz. 1503.
- Ustawa prawo własności przemysłowej, DzU 2003, nr 119, poz. 1117.
- Wyrok SN z dnia 15 listopada 2002 r., II CKN 1289/00, OSNC 2004, nr 3, poz. 44.

Źródła internetowe

<http://www.piv.gov.pl>.

<http://www.wipo.int>.

PROTECTION OF AUTHORS' RIGHTS IN KNOWLEDGE-BASED MARKET ECONOMY

Summary: Creating economy based on knowledge, modern and innovative, and at the same time more competitive is the main goal of market economy. Competition based on material resources is consecutively superseded by competition based on non-material resources (people, knowledge, technology). Intellectual capital comprises the most valuable ingredient of an enterprise. It enables its constant development and influences the competitiveness of the enterprise. The conscious usage of intellectual property protection law has a significant influence on the rational development of innovations and it translates into the effective implementation of new ideas, especially in the field of economic activity³⁴. This in turn may lead to economic growth and result in raising the level of competitiveness of Polish entrepreneurs not only inside the country but also in the EU.

Keyword: intellectual capital, intellectual property, piece of work, copyright protection.

³⁴ A. Matczewski (red.), wyd. cyt., p. 2.